

УДК 159.923.2

doi: 10.15330/ps.6.1.184-193

Ольга ВіговськаСхідноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
olgavigovska@mail.ru**ПСИХОЛОГІЧНА ДЕТЕРМІНАЦІЯ ДОМІНУЮЧОГО ІНСТИНКТУ
У КОНСТРУКТИВНІЙ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ЖІНОК**

У статті теоретично обґрунтовано феномен конструктивного самозбереження особистості як ознаки самоактуалізації, розкриття власного потенціалу і побудови перспективи розвитку особистості та емпірично виявлено ознаки психологічної детермінації домінуючого інстинкту у конструктивній самореалізації жінок з різним соціальним статусом. Зазначено, що проблема самозбереження асоціюється з особливостями прояву інстинкту самозбереження людини, але потреби вищого порядку зумовлюють соціальну природу її поведінки, яка локалізована у найвищій точці самореалізації. Теоретично обґрунтовано, що самореалізація визначає тенденцію раціональної організації життя людини та проявляється у її почутті задоволеністю життям. З'ясовано, що психологічну основу конструктивного самозбереження становлять індивідуально-типологічні характеристики людини, які відображають психофізіологічні та психосоціальні резерви самореалізації особистості. Розроблена програма емпіричного дослідження, а також комплекс використаних методів математичної обробки результатів дослідження дає змогу конкретизувати психологічний зміст детермінації домінуючого інстинкту у конструктивній самореалізації жінок вікового діапазону 35-45 років та з різним соціальним статусом. У жінок, які виховують проблемну (хвору) дитину, домінує інстинкт "егофільного типу", що виражається у їх надмірному егоцентризмі і супроводжується низькими показниками самоактуалізації, на відміну від досліджуваних жінок, які виховують здорових дітей і у яких на фоні вираженої тенденції до самоактуалізації домінує базовий інстинкт "дослідницького типу" та "лібертофільного типу".

Ключові слова: самозбереження особистості, домінуючий інстинкт, конструктивна самореалізація, жінки.

Постановка наукової проблеми та її значення. В сьогоdnішньому світі під впливом економічної кризи, високої захворюваності, негативних соціальних факторів, гостро постало питання про психологічні аспекти самозбереження особистості. Водночас дослідження якості життя є важливим для інтегральної оцінки основних аспектів життя людини на індивідуальному, груповому та популяційному рівнях, а також дозволяє вирішувати низку актуальних проблем в області охорони здоров'я й соціальній сфері. Тому контекст науково-практичної розробки проблеми самозбереження особистості є одним з пріоритетних напрямків як загальної психології, так й соціальної медицини, де гостро піднімаються питання психологічної оцінки якості життя людини, її рівня ефективної самоактуалізації та розкриття власного потенціалу. У даному дослідженні особлива увага акцентується на психологічних аспектах конструктивного самозбереження жінок, які в силу певних соціально-сімейних відносин, а саме, – вони виховують дітей із особливими потребами, потребують

психологічного супроводу щодо їх особистісного самозбереження та конструктивної самореалізації.

Аналіз останніх досліджень з цієї проблеми. Послідовність розгляду проблеми психології самозбереження особистості містить широкий арсенал теоретико-емпіричних напрацювань не тільки в галузі психології, але й у суміжних з нею науках, що вивчають людину в усіх вимірах її буття – філософському, біологічному, соціальному, педагогічному, клінічному тощо. З огляду на теоретико-методологічні напрацювання, можна помітити, що проблему самозбереження представляє не сама по собі природно-еволюційна сутність людини (Ч. Дарвін, З. Фрейд, К. Юнг та ін.), а її місце у соціальній характеристиці людини (А. Маслоу, К. Роджерс, Е. Фромм, К. Хорні та ін.). В той час важко помітити конкретні психологічні дослідження феномену самозбереження особистості на рівні методологічно обгрунтованої експериментатики.

Мета презентованого дослідження полягає у теоретичному обгрунтуванні феномену конструктивного самозбереження особистості як ознаки самоактуалізації, розкритті власного потенціалу і побудови перспективи саморозвитку та емпіричному виявленні ознак психологічної детермінації домінуючого інстинкту в конструктивній самореалізації жінок з різним соціальним статусом.

Виклад основного матеріалу. Проблема самозбереження переважно асоціюється з особливостями прояву інстинкту самозбереження людини, який розглядається як один з найбільш яскраво виражених захисних механізмів людського тіла, що має кілька форм свого прояву: *біологічно неусвідомлюваний* інстинкт, який проявляється у формі неусвідомлених актів поведінки; та *біологічно усвідомлюваний*, що знаходить вияв у міркуванні з прихованою метою отримання користі чи безпеки, тобто коли небезпека людиною усвідомлюється і вона перебуває під контролем розуму людини, яка намагається знайти вихід із загрозливої ситуації. Саме у такому трактуванні знаходимо узагальнену суть цього психологічного феномену, але якщо глибше зануритися у його вивчення, то відразу стає помітним, що порушення форми прояву інстинкту самозбереження відбувається під впливом різноманітних соціально-психологічних факторів. А це означає, що людина є менш сприйнятливою до підсвідомих сигналів тривоги, але більш сприйнятливою до реальних соціальних факторів небезпеки.

Спробуємо обгрунтувати власні міркування з цього приводу. Інстинкт самозбереження – джерело життя, без якого людина не зможе існувати. До інстинкту самозбереження належать такі підінстинкти: харчування, росту, дихання, руху, тобто ті необхідні життєві функції, які роблять будь-який організм живим. Спочатку ці фактори були дуже важливі, але у зв'язку з розвитком розуму людини ці чинники як життєво необхідні втратили своє колишнє значення: з часом їжа стала діставатися легше і швидше, людина стала будувати для себе житло і максимально забезпечила собі комфортні умови життя. Таким чином, інстинкт самозбереження втратив своє значення, і на перше місце вийшов інстинкт розмноження, або, як його називає

З. Фрейд, інстинкт лібідо. Такі людські прагнення, як агресивність, бажання висунутися, які до цього відносилися до інстинкту самозбереження, відповідно до другого закону діалектики, перейшли в іншу якість, тобто вони перетворилися в "лібідо". Отже, в результаті еволюції основною рушійною силою в житті людини став інстинкт розмноження.

Говорячи про соціальну природу людини, йдеться про потребово-мотиваційну сферу, сповнену потреб вищого порядку, де локалізовані центральні лінії ефективної соціалізації особистості як активного суб'єкта діяльності. Сутнісні риси людської діяльності є актуальними формами буття людської природи, або, іншими словами, це родові сили або здібності людини, її суспільно-значущі задатки та таланти. Враховуючи, що ці сили чи здібності загалом носять динамічний характер і є фундаментальними, основоположними для життя людини, їх слід називати базовими потребами людського буття. Тому визначення людської природи як сукупності базових потреб людини робить актуальним розгляд піраміди базових потреб людини, запропонованої А. Маслоу, де найвищою є потреба в самореалізації, яка припускає збалансований і гармонійний розвиток різних аспектів особистості шляхом докладання адекватних зусиль, які спрямовані на розкриття генетичних, індивідних і особистісних потенціалів. У найзагальнішому вигляді самореалізація як процес реалізації себе – це здійснення самого себе в житті і повсякденній діяльності, пошук і утвердження свого особливого шляху в цьому світі, своїх цінностей і сенсу існування кожної миті. Самореалізація досягається тільки тоді, коли у людини є сильний спонукальний мотив особистісного зростання [4, с. 52].

Метою самореалізації, за К. Роджерсом, є бажання людини стати "самою собою", до того ж це прагнення закладено в кожній людині від народження, і в кожній є сили, необхідні для розвитку своїх можливостей. Практично усі актуальні потреби людини підпорядковані їй – розвивати усі свої здібності, щоб зберігати і розвивати власну особистість [6]. Однак норми суспільства можуть перешкоджати процесу самореалізації, примушуючи людину приймати цінності, які нав'язуються іншими. Уявлення про самореалізацію, за Е. Фроммом, передбачають наявність продуктивної активності, пов'язаної із задоволенням низки потреб: у встановленні зв'язків, прив'язаності, єднання зі світом; в трансценденції, пов'язаній з почуттям свободи і власної значущості; "в укоріненні" як здатності відчувати себе частиною світу; в ідентичності із самим собою та іншими; в системі орієнтацій, необхідної для здійснення можливості діяти цілеспрямовано. При цьому любов і праця є ключовими моментами особистісної реалізації.

Автор логотерапії В. Франкл доводить, що людина первісно спрямована не на себе, а на світ. В оточуючому світі, у суспільстві, в інших людях вона тільки й може знайти головний смисл (основний мотив) свого життя [8]. В пошуках смислу люди повинні трансцендувати, виходити за межі себе. Смисл свого буття можна знайти у справі, якій вони віддані і яка відповідає їх покликанию, в турботі про інших людей. У працях

Е. Шострома зустрічаємо такі характеристики самоактуалізованої особистості – "актуалізатора": чесність (прозорість, щирість, автентичність) – здатність бути чесним у будь-яких почуттях, якими б вони не були; усвідомленість (відгук, життєнаповненість, зацікавленість) – здатність бачити і чути себе та інших, здатність самої людини сформулювати свою думку про будь-що в житті; свобода (спонтанність, відкритість) – здатність вільно виражати свої потенціали, бути господарем свого життя; довіра (віра, переконання) – віра в інших та в себе, прагнення встановлювати глибокі контакти з людьми, зв'язок із життям, здатність долати труднощі "тут і тепер" [10].

На думку послідовників гуманістичної психології, осмислення, інтонування суб'єктами суспільних відносин, подій, життєвих ситуацій і життя в цілому також маніфестують ознаки самоактуалізованої особистості. Так, Дж. Бьюдженталь вважав основною справою для людини її життя і те, як вона ним розпоряджається. Природні та соціокультурні обставини життя людини – це лише матеріал, передумови, на основі яких вона сама буде своє життя, визначаючи власну "фундаментальну справу життя" [3]. У цьому контексті близькими є роздуми Р. Мея, який обов'язковою умовою існування особистості вважав її свободу, що виражається в прийнятті людиною відповідальності за свої вчинки і за кінцевий результат свого життя [5].

Оскільки самореалізація передбачає збалансований та гармонійний розвиток різноманітних аспектів особистості шляхом докладання адекватних зусиль, спрямованих на розкриття генетичних, індивідуальних та особистісних потенціалів, то вона здійснюється лише тоді, коли у людини є сильний спонукальний мотив для особистісного росту. Таким чином, самореалізація людини повинна здійснюватися в позитивно мотивованій діяльності і тим самим виражати тенденцію раціоналізації власної життєдіяльності.

Найкращим варіантом прояву раціональної організації життя є переживання особистістю почуття задоволеності від життя, яке досить часто розглядається в різних аспектах через складники щастя, задоволеність працею тощо. На нашу думку, саме задоволеність життям складає реальний конструкт самозбереження особистості, адже це є ознака психологічного благополуччя людини. Основна функція психологічного благополуччя, на думку Р. Шаміонова, полягає у створенні динамічної рівноваги між особистістю й навколишнім світом [9]. Психологічне благополуччя може виступати і як передумова узгодженості між особистістю й середовищем, і як один із критеріїв соціально-психологічної адаптації. Задоволеність або незадоволеність життям визначає дуже багато вчинків суб'єкта, різні види його діяльності й поведінки побутового, економічного, політичного характеру. На переживання благополуччя (або неблагополуччя) впливають різні сторони буття людини, у ньому інтегровано багато особливостей ставлення людини до себе й навколишнього світу.

Ґрунтуючись на проведеній теоретичний аналіз, можна стверджувати, що *конструктивне самозбереження* особистості спрямоване на забезпечення особистісної безпеки стосовно себе, інших і навколишньої дійсності; його психологічну основу складають індивідуально-типологічні характеристики людини, які відображають психофізіологічні та психосоціальні резерви самореалізації особистості. Сфера самореалізації особистості стосується забезпечення соціально-психологічної компетентності в галузі особистісної безпеки та представляє поєднання певних характерологічних властивостей, які об'єднані внутрішніми взаємозв'язками у психологічний комплекс особистісної гнучкості, за допомогою якої відбувається успішне вирішення широкого спектру життєвих проблем у різноманітних умовах соціуму.

Слід додати, що процес конструктивного самозбереження тісно переплітається з процесом соціалізації, виступаючи часом передумовою, а часом – результатом останньої. У цьому контексті конструктивне самозбереження починає діяти як механізм саморегуляції соціальної поведінки особистості таким чином:

– конструктивне самозбереження формується та усвідомлюється як специфічна система ціннісних орієнтацій, що визначають характер змісту та засобів досягнення провідних життєвих цілей особистості, а відтак становлять основу саморегуляції її соціальної поведінки;

– у ході конструктивного самозбереження розвивається соціально-конструктивна життєва позиція, що передбачає усвідомлення необхідності творчої взаємодії з соціальним середовищем на основі прийняття особистістю відповідальності за побудову власного життя, ставлення до оточуючих як до суб'єктів життя, а не засобів досягнення власних цілей, інших цінностей самоактуалізації.

Що стосується психологічних аспектів самореалізації жінок, а в нашому випадку це жінки віком 35-45 років, які знаходяться у періоді зрілості, або, якщо слідувати класифікації епігенетичної моделі Е. Еріксона, у періоді формування его-ідентичності (або особистісної цілісності) (від 24 до 64 років), де базовою кризою розвитку виокремлено генеративність, продуктивність проти стагнації та інертності, потенційною силою – турботу, а потенційним відчуженням – безнадію й почуття безглуздості життя.

Перебуваючи у цьому віці, жінка переживає потужні зміни в особистісній ідентифікації в усіх вимірах її прояву – соціально-професійному, сімейному, інтимному тощо. Підкреслюючи особливу роль періоду зрілості, В. Татенко вважає, що до настання дорослості вся активність індивіда зосереджена на "оформленні" себе як суб'єкта, в період зрілості на зміну "формальним" приходять "змістовно-значущі" онтогенетичні цінності та цілі, що і зумовлює особливий статус акмеологічного періоду – людина вступає в період зрілого, справжнього життя. Як і різноманітні цілі доросла людина не ставила перед собою і які б задачі не вирішувала, задоволення життям, злагода із самим собою, суспільне визнання стають можливими, на думку В. Татенка, лише тоді,

коли їй удалося здійснитися, реалізуватися як істоті, котра здатна свідомо, цілеспрямовано переборювати психологічну залежність від умов свого існування, підніматися у своїй суб'єктності до самодіяльної субстанціальності, до універсума, який нарощує свою індивідуальність, зберігає почерк "вчинку" [7].

На думку Е. Еріксона, на стадії генеративності люди діють у трьох основних напрямках: в прокреативному (породжують та задовольняють потреби наступного покоління); в продуктивному (інтегрують роботу та сімейне життя й породжують нове покоління); і в креативному (збільшують культурний потенціал у ширшому розуміння його значення тощо). У жінок генеративність може виражатися через просоціальні суспільні дії, роботу, занурення в процес виховання дітей, в турботу про близьких людей тощо. Більше того, для багатьох дорослих генеративність виражається в межах множини ролей, в тому числі сімейних та професійних. Альтернативою генеративності є зануреність у себе, почуття стагнації та нудьги. Деякі індивіди не в змозі знайти цінність у підтримці та допомозі новому поколінню та постійно схильні до переживання почуття незадоволеності життям, предметом їхніх переживань може стати відсутність значущих особистих досягнень та здійснень або вони мають тенденцію до знецінення будь-яких власних успіхів.

Варто відмітити, що для жінок цього вікового періоду значущими є зміни та переоцінка цінностей, адже традиційно переважно жінки визначають себе в межах сімейного, а не професійного циклу. Тому саме в цей період відбувається докорінна зміна їхньої ролі, пов'язаної з народженням дитини та доглядом за нею, що співпадає з періодом ранньої дорослості. Зрозуміло, що народження неповноцінної (хворої) дитини докорінно руйнує систему материнської ідентифікації, адже цей факт є настільки стресогенним, що призводить до розпаду еґо-ідентичності і, як результат, жінка переживає руйнування своєї особистості, що супроводжується появою у неї депресивних переживань та психосоматичних захворювань.

Важливим психологічним моментом збереження повноцінного існування жінки є її вміння віднайти адекватні смисложиттєві орієнтації, які базуються не тільки на виконанні традиційних батьківських ролей народження та виховання дітей, коли вона обирає шлях самовираження через виконання обов'язку чи через самопожертву, але й на знаходженні продуктивних шляхів особистісної самореалізації, позбавлених позицій приниження і залежності від інших [2]. Вирішення цього екзистенційного конфлікту потребує психологічного втручання у її психологічну організацію жінки та її свідомість, адже вона повинна переосмислити власне життя, переоцінити життєві цілі, взаємини з оточуючими, спосіб життя загалом.

Для емпіричного підтвердження сформульованих нами теоретичних положень щодо ознак психологічної детермінації домінуючого інстинкту у конструктивній самореалізації жінок з різним соціальним статусом та визначення правомірності використання запропонованих діагностичних

засобів було проведено дослідження на вибірці жінок (група 1), які виховують проблемну (хвору) дитину і які є членами батьківської організації "Даун синдром" (м. Луцьк) та відвідувачками центру ранньої медичної реабілітації дітей (м. Луцьк), що склала 132 особи. Також у дослідженні брала участь змішана жіноча група (група 2), яку склали викладачі вузів, вчителі шкіл і вихователі дитячих навчальних закладів, хатні господарки і такі, що працюють за різними спеціальностями (n=122). Під час формування вибіркової сукупності було дотримано вимог до її змістовності та еквівалентності. Виконання вимог критерію змістовності вибірки досягалося шляхом підбору вибірки, що відповідала предмету дослідження та висунутим дослідницьким гіпотезам. Слідування критерію еквівалентності виражалося у нормальному розподілі емпіричних даних, отриманих на цій вибірці.

Серед діагностичних методик використовувалися: методика виявлення домінуючого інстинкту В. Гарбузова та опитувальник діагностики самоактуалізації особистості О. Лазукіна в адаптації Н. Каліної. При обробці результатів констатувального експерименту використовувався t-критерій Ст'юдента для незалежних вибірок з метою встановлення статистично значущих відмінностей середніх значень груп за діагностованими показниками.

За результатами опитувальника з виявлення домінуючого інстинкту В. Гарбузова було з'ясовано зміст домінуючих інстинктів жінок двох діагностованих груп жінок. Для жінок групи 1 вираженими виявилися домінуючі інстинкти "альтруїстичного типу", для якого властиві доброта, емпатія, турботливість, та "дігнітофільного типу" (інстинкт збереження гідності), у якому знаходять прояв готовність пожертвувати усім заради відстоювання своїх прав, принциповість та непорушні переконання в гідності; а для жінок групи 2, окрім "дігнітофільного типу" прояву інстинктів, виявлено домінування інстинктів "дослідницького типу", який визначається прагненням щось вивчати і досліджувати, зацікавленістю та схильністю до творчості, й "лібертофільного типу", який визначається самостійністю, запереченням авторитетів, схильністю до ризикованої поведінки, впертості, негативізму і бюрократизму (рис. 1.).

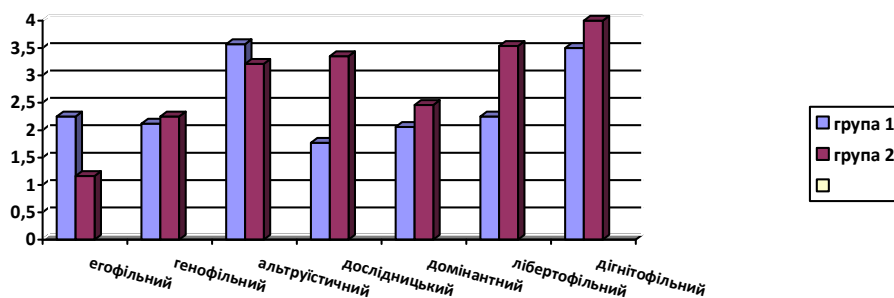

Рис. 1. Середньогрупові показники прояву домінуючого інстинкту в досліджуваних групах жінок

Застосування t-критерію Ст'юдента для встановлення відмінностей середніх значень груп за діагностованими показниками домінуючого інстинкту показало статистично значущі результати за такими типами, як "егофільний" (інстинкт самозбереження) ($t=5,34$ при $p \leq 0,001$), "дослідницький" ($t=7,58$ при $p \leq 0,001$) та "лібертофільний" (інстинкт свободи) ($t=5,12$ при $p \leq 0,001$). Тому для подальшої статистико-математичної обробки отриманих емпіричних даних нами бралися до уваги досліджувані жінки, у яких зафіксовані вказані домінуючі інстинкти. Відповідно було утворено три групи (група 1 – жінки з виявленим домінуючим інстинктом "егофільного типу"; група 2 – жінки з домінуючим інстинктом "дослідницького типу"; група 3 – жінки з базовим інстинктом "лібертофільного типу") для порівняння середньогрупових результатів, отриманих за опитувальником самоактуалізації особистості О. Лазукіна в адаптації Н. Каліної.

У групі жінок з базовим інстинктом "егофільного типу" застосування t-критерію Ст'юдента дало змогу встановити статистично значущі відмінності за такими шкалами, як орієнтація в часі ($t=-4,19$ при $p \leq 0,001$), цінності ($t=-6,76$ при $p \leq 0,001$), погляд на природу людини ($t=-7,18$ при $p \leq 0,001$), потреба в пізнанні ($t=-3,42$ при $p \leq 0,001$), контактність ($t=-8,12$ при $p \leq 0,001$) і гнучкість у спілкуванні ($t=8,56$ при $p \leq 0,001$); у групі жінок з базовим інстинктом "дослідницького типу" зафіксовано статистично значущі відмінності у таких ознаках самоактуалізації, як орієнтація в часі ($t=5,49$ при $p \leq 0,001$), потреба в пізнанні ($t=7,23$ при $p \leq 0,001$), креативність ($t=5,23$ при $p \leq 0,001$), саморозуміння ($t=4,19$ при $p \leq 0,001$), гнучкість у спілкуванні ($t=7,17$ при $p \leq 0,001$); а у групі жінок з базовим інстинктом "лібертофільного типу" виявлено відмінності за ознаками цінностей ($t=5,31$ при $p \leq 0,001$), поглядів на природу людини ($t=6,27$ при $p \leq 0,001$), автономності ($t=6,54$ при $p \leq 0,001$) і спонтанності ($t=6,43$ при $p \leq 0,001$).

Висновки і перспективи. Отримані результати дають змогу висувати, що для жінок, які виховують проблемну (хвору) дитину, домінування інстинкту "егофільного типу" виражається у їх егоцентризмі, тривожній навіюваності, схильності до несприятливих обставин, нав'язливих страхів, фобій або істеричних реакцій та супроводжується низькими показниками самоактуалізації, зокрема, вони погано орієнтуються в часі, ціннісні переконання не стосуються служіння істині і реалізації власних здібностей і бажань, для більшості з них талант і здібності означають не більше, ніж обов'язок, а виконання будь-якої за змістом роботи хоча і може бути без винагороди, але не приносить їм задоволення і, як наслідок, зазвичай вони живуть із відчуттям відсутності життєвої справедливості.

У групі жінок з базовим інстинктом "дослідницького типу" проявляються протилежні характеристики щодо поглядів на природу, які виражаються у їх природній симпатії і довірі до людей, що робить їх неупередженими та доброзичливими у стосунках з іншими, їх потреба у пізнанні виражає їх схильність до постійного пошуку чогось нового та

цікавого, вони докладають зусиль щодо відстежування новинок літератури і мистецтва, а інколи просто шукають відповідь на цікаве питання, незважаючи на витрати часу, адже вони вважають, що зусилля, яких вимагає пізнання істини, варті того в силу переживання пізнавального задоволення; їх загальне творче ставлення до життя дозволяє їм приймати ризиковані рішення та знаходити в складних ситуаціях принципово нові варіанти їх розв'язання; вони вважають, що творчість повинна приносити людям задоволення; їх поведінку часто супроводжує прагнення до досягнення внутрішньої гармонії, тому їм важко підміняти власні смаки й оцінки зовнішніми соціальними стандартами.

У групі жінок з базовим інстинктом "лібертофільного типу" знаходимо виражені прояви ризикованих рішень, у них завжди є власна точка зору з важливих питань, критика практично не впливає на їх самооцінку, адже вони впевнені, що кожен може прожити своє життя так, як йому хочеться, навіть "білою вороною", якщо це потрібно; їх спонтанність не заважає проявляти легкість та природність у ставленні до інших людей.

Тому перспективами подальшого вивчення проблеми вважаємо кваліфіковане складання емпіричних програм щодо вивчення психологічного змісту домінуючого інстинкту у жінок з різним соціальним статусом, що уможливить реалізацію психокорекційних заходів з набуття психологічної рівноваги та тенденцій до самореалізації жінок.

1. *Абульханова-Славская К. А.* Деятельность и психология личности / К. А. Абульханова-Славская. – М. : Наука, 1980. – 335 с.
2. *Бурлачук Л. Ф.* Психология жизненных ситуаций / Л. Ф. Бурлачук, Е. Ю. Коржова. – М. : Российское педагогическое агенство, 1998. – 263 с.
3. *Бьюдженталь Дж.* Искусство психотерапевта / Дж. Бьюдженталь. – СПб. : Питер, 2001. – 304 с.
4. *Маслоу А.* Дальние пределы человеческой психики / А. Маслоу. – СПб. : Евразия, 1997. – 430 с.
5. *Мей Р.* Вклад экзистенциальной психотерапии / Р. Мей // Экзистенциальная психология. Экзистенция. – М. : Апрель Пресс, 2001. – 319 с.
6. *Роджерс К.* Взгляд на психотерапию / К. Роджерс. – М. : Прогресс ; Юневерс, 1994. – 480 с.
7. *Татенко В. А.* Про "екологічний генезис" у Е. Гуссерля та проблеми суб'єктивних перетворень психіки в онтогенезі / В. А. Татенко // Психологія і суспільство. – 2004. - № 4. – 13-36 с.
8. *Франкл В.* Человек в поисках смысла / В. Франкл. – М. : Прогресс, 1990. – 368 с.
9. *Шамионов Р. М.* Психология субъективного благополучия личности : монография / Рауль Мунирович Шамионов. – Саратов. : Изд-во Саратов. ун-та, 2004. - 179 с.
10. *Шостром Э.* Анти-Карнеги, или Человек-манипулятор / Э. Шостром. – Минск : ТПТс "Полифакт", 1992. – 128 с.
11. *Эриксон Э.* Идентичность: юность и кризис / Э. Эриксон. – М. : Наука, 1996. – 223 с.

REFERENCES

1. *Abulhanova-Slavskaya, K. A.* (1980). *Deyatelnost i psihologiya lichnosti* [Activities and Personality Psychology] / K. A. Abulhanova-Slavskaya. – М. : Nauka (rus).

2. *Burlachuk, L. F.* (1998). *Psihologiya zhiznennykh situatsiy* [Psychology of life situations] : Uchebnoe posobie / L.F. Burlachuk, E.Yu. Korzhova. – M. : Rossiyskoe pedagogicheskoe agentstvo (rus).
3. *Byudzhenal, Dzh.* (2001). *Iskusstvo psihoterapevta* [Art therapist] / Dzh. Byudzhenal. – SPb.: Piter (rus).
4. *Maslou, A.* (1997). *Dalnie predelyi chelovecheskoy psihiki* [The farthest limits of the human psyche] / A. Maslou. – SPb. : Evraziya (rus).
5. *Mey, R.* (2001). *Vklad ekzistentsialnoy psihoterapii* [The contribution of existential psychotherapy] / R. Mey // *Ekzistentsialnaya psihologiya. Ekzistentsiya.* – M. : Aprel Press (rus).
6. *Rodzhers, K.* (1994). *Vzglyad na psihoterapiyu : stanovlenie cheloveka* [A look at psychotherapy: making human] / K. Rodzhers ; [per. s angl.] – M. : Progress ; Univers (rus).
7. *Tatenko, V. A.* (2004). *Pro "egologichnyi genesis" u E. Husserlya ta problemu sub'Ektnih peretvoren psihiki v ontogenezi* [On the "eholohichnyy genesis" in E. Husserlya problem and subjective transformation of the psyche in ontogenesis] / V. A. Tatenko // *Psihologiya I suspilstvo, № 4, 13-36* (ukr).
8. *Frankl, V.* (1990). *Chelovek v poiskah smysla* [Man's Search for Meaning] / Pod obsch red. L.Ya. Gozmana i D.A. Leonteva. – M. : Progress (rus).
9. *Shamionov, P. M.* (2004). *Psihologiya sub'ektivnogo blagopoluchiya lichnosti* [Psychology of subjective well-being of the individual] / Rail Munirovich Shamionov. – Saratov : Izd-vo Saratov. un-ta (rus).
10. *Shostrom, E.* (1992). *Anti-Karnegi ili Chelovek-manipulyator* [Anti-Carnegie or man-manipulator] / E. Shostrom. – Minsk : TPTs "Polifakt" (rus).
11. *Erikson, E.* (1996). *Identichnost: Yunost i krizis* [Youth and Crisis] / E. Erikson. – M. : Nauka (rus).

Olga Vigovska

DETERMINATION OF PSYCHOLOGICAL DOMINANT INSTINCT OF SELF-REALIZATION IN A CONSTRUCTIVE SELF-DETERMINATION OF WOMEN

This article theoretically proves constructive phenomenon of self identity as signs of self-disclosure own potential and prospects of development of individual construction. In addition, it empirically shows signs of psychological determination of the dominant instinct in a constructive self-determination of women with different social statuses. It was noted that the issue of self-preservation is associated with the peculiarities of manifestation of self-preservation instinct of man, but it needs higher-order cause social nature of the behavior that is localized at the highest point of self-realization. It theorized that self-realization determines the trend of rational organization of human life and manifests itself in its sense of life satisfaction. It was found that the psychological basis of constructive self-preservation of the individual make individually-typological characteristics of a person that reflect physiological and psychosocial reserves of self-realization. The developed program of empirical research, as well as the methods used complex mathematical processing of results of research allows to specify the content of the psychological determination of the dominant instinct of constructive self-realization a women age range of 35-45 years and with different social status. Women who bring up the problem child dominates the instinct of self-preservation, which is reflected in their excessive self-centeredness, and is accompanied by low levels of self-actualization, as opposed to the study of women who are raising healthy children and that against the backdrop of a pronounced tendency to self-actualization, dominated by basic instinct "research type" and "independent type."

Keywords: *self identity, the dominant instinct, constructive self-determination, women.*